

Warnsborn

NS-wandeling

Arnhem-Oosterbeek-Wolfheze

Inleiding

Wandelnet heeft in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen een serie wandelingen van station naar station samengesteld. Deze NS-wandelingen volgen een gedeelte van een Lange-Afstand-Wandelpad (LAW).

De route Warnsborn loopt samen met een deel van het Veluwe Zwerfpad (SP16, 357 km over de Veluwe). De wandeling begint op station Arnhem en slingert door de parken Sonsbeek en Zypendaal naar landgoed Warnsborn. Na ruim **10 km** komt de route langs station Oosterbeek. Wie verder door wil lopen, eindigt na **18 km** op station Wolfheze.

Honden zijn aangelijnd toegestaan. Veel wandelplezier!

Horeca onderweg

- Aan het begin op station Arnhem: diverse gelegenheden.
- Na 1 km in Park Sonsbeek: Molenplaats Sonsbeek (Infocentrum, naast Witte Watermolen): beperkte horeca, open di t/m za vanaf 10 uur, zo vanaf 11 uur; www.molenplaatssonsbeek.nl.
- Ook in Park Sonsbeek: Grand Café Aan de Beek (bij Nederlands Watermuseum); elke dag open (behalve ma) van 10.30-17 uur; www.grandcafeaandebeek.nl.
- Na 5,5 km: Landgoed Hotel Groot-Warnsborn met Restaurant La Belle Source, dagelijks geopend; www.grootwarnsborn.nl.
- Na 8 km: Restaurant Roadhouse; geopend vanaf najaar 2018, actuele ontwikkelingen staan op <https://roadhousearnhem.nl>.
- Na circa 14 km: Grand Café van Bilderberg Hotel Wolfheze, dagelijks open van 7-22 uur; www.bilderberg.nl/wolfheze.
- In Wolfheze, aan het eind van de route: Stationswinkel, in voormalig stationsgebouw; ma open vanaf 13 uur, di t/m za 9-18 uur. Er is ook een snackbar, open di t/m vr 11-20 uur, za-zo vanaf 14 uur ('s winters vanaf 15 uur).
- Tegenover het station: Restaurant en Pannenkoekenhuis De Tijd, open ma t/m vr vanaf 12 uur, za-zo vanaf 10 uur; www.restaurantdetijd.nl.

Heen- en terugreis

Arnhem Centraal (begin route) is rechtstreeks bereikbaar per trein vanaf Utrecht/Schiphol/Amsterdam, Nijmegen/'s-Hertogenbosch en Deventer/Zwolle. Halverwege kunt u de route afbreken bij station Oosterbeek; er vertrekken 2 treinen per uur naar Arnhem Centraal en naar Ede-Wageningen (za-zo 1x per uur). Ook vanaf station Wolfheze (eindpunt van de route) rijden er treinen naar Arnhem Centraal en naar Ede-Wageningen (za-zo 1x per uur). Voor actuele vertrektijden zie www.ns.nl/reisplanner.

Markering van de route

Deze route volgt de geel-rode markeringen van het Veluwe Zwerfpad. U treft de markeringen aan op straatmeubilair, zoals een hek, lantaarnpaal, verkeersbord of op een paal (van een verkeersbord). Er is vooral daar gemarkeerd waar twijfel over de juiste route kan ontstaan. Waar routebeschrijving en markering verschillen, volgt u de markering. Tussentijdse veranderingen in het terrein worden zo ondervangen. De markering wordt onderhouden door vrijwilligers van het Nivelon.

Wandelnet

In ons land zijn circa 40 Lange-Afstand-Wandelpaden® (LAW's), in lengte variërend van 80 tot 725 km, beschreven en gemarkeerd. Alle activiteiten op het gebied van LAW's in Nederland worden gecoördineerd door Wandelnet. Naast het ontwikkelen en beheren van LAW's behartigt Wandelnet de belangen van alle recreatieve wandelaars op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Alle activiteiten worden ondersteund door ruim 900 vrijwilligers, verspreid door het hele land. Meer weten over de LAW's? Kijk op www.wandelnet.nl.

Meldpunt Wandelen

Markering weg? Blokkade op de route?
Meld het ons! www.meldpuntwandelen.nl

Beschrijving van de wandeling

De route start aan de achterzijde van station Arnhem (Sonsbeekzijde), bereikbaar via de perrons en de voetbrug. Vanaf het station de weg bij de oversteekplaats oversteken en linksaf. U volgt de geel-rode markering van het Veluwe Zwerfpad. Eerste weg rechtsaf, Bouriciusstraat. Deze aan de linkerkant vervolgen. Voor een grasperk met kinderspeelplaats linksaf en schuin rechtdoor, Bouriciusstraat omlaag volgen. Zijpendaalseweg oversteken naar Bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek.

① **Molenplaats Sonsbeek en Witte Watermolen**
Molenplaats Sonsbeek is het informatiecentrum van de Arnhemse stadsparken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Het centrum exploiteert ook de naastgelegen 'Witte Watermolen', een waterradmolen uit 1470. Vroeger stonden op de Veluwe veel watermolens langs de beken. Ze werden gebruikt om koren te malen, maar ook om papier te maken. Het water dat de molens aandreef, kwam uit sprengbeken die speciaal voor dit doel zijn gegraven. De beken werden bekleed met klei of leem om ze waterdicht te maken. Het water in de beken was kraakhelder: zeer geschikt voor het maken van wit papier. De grond die na het graven vrijkwam, gebruikte men om de oevers van de beken mee op te hogen. Openingstijden zie www.molenplaatssonsbeek.nl.

Loop tussen het bezoekerscentrum en de Witte Watermolen door, langs een waterrad. Ga achter het gebouw schuin rechtsaf en volg het natuurplek langs de Molenbeek. U loopt nu door Park Sonsbeek. Steek de beek over en passeer weer een waterrad. Daarna weer een brug over en rechtsaf. Rechtdoor lopen en de vijver aan uw rechterhand houden.

② **Het Nederlands Watermuseum**
Als u voor de eerste brug over de hiervoor genoemde

beek rechtdoor loopt, komt u bij het Nederlands Watermuseum (met brasserie): een interactief museum dat informeert over alle aspecten van zoet water in Nederland en daarbuiten. De verwachting is dat zoet water in de toekomst net zo kostbaar wordt als olie. Het museum laat zien hoe ons rioleringsstelsel werkt, hoe mensen wereldwijd omgaan met water en hoe sluizen en gemalen een overstroming kunnen voorkomen. Het museum richt is sterk gericht op kinderen. Openingstijden zie www.watermuseum.nl, Mk gratis.

 Aan het eind van de vijver de brug met de zwanenornamenten overgaan en het pad schuin naar links volgen. De kruising oversteken. Zijpaden negeren, langs een grote stenen bank, daarna rechtdoor blijven lopen met de Grote Vijver aan de linkerhand. Aan het eind van de Grote Vijver linksaf over een vlonder en direct daarna weer linksaf. Let op: het Veluwe Zwerfpad splitst hier. Negeer de naar rechts gaande tak van het Veluwe Zwerfpad (geel-rood) en die van het Maarten van Rossumpad richting Rheden (wit-rood gemarkeerd). Houd de vijver aan uw linkerhand.

③ **Park Sonsbeek**
Park Sonsbeek is al bijna 250 jaar een lustoord. Het ligt op een unieke plek en vormt de overgang tussen de stad en het omliggende land. De eerste bewoners waren boeren en molenaars die in het midden van de 18de eeuw gezelschap kregen van de gegoede burgers die zich wilden terugtrekken in de natuur, hoofdzakelijk voor de jacht of de paardrijkunst. In de loop der tijd verrezen er landhuizen die voorzien waren van vele vensters, zodat de bewoners vanuit elke hoek naar buiten konden kijken. Sinds de laatste eeuw is het park niet langer voorbehouden aan een enkeling; iedereen kan er nu van genieten.

 Passeer Brasserie de Boerderij (alleen voor lunch en diner) en blijf langs de vijver lopen. Neem na een betonnen bruggetje, met gedenksteen van de 7de molen, het eerste pad rechtsaf. Een weg oversteken en Park Zijpendaal in. Aan het eind van het pad rechtsaf. Dit brede pad blijven volgen tot aan huis 'Zypendaal'. Na het huis rechtsaf een pad op dat met een bocht om een weiland heenloopt.

④ **Zypendaal**
Huis Zypendaal werd tussen 1762 en 1764 gebouwd voor de Arnhemse stadssecretaris Hendrik Willem Brantsen. Tot begin van de vorige eeuw bleef het in bezit van de familie Brantsen. Het omringende park is in 1803 aangelegd door tuinarchitect Posth en in 1863 in landschappelijke stijl gewijzigd door Petzold. In 1930 werd het kasteel aangekocht door de gemeente Arnhem. Inmiddels zijn huis en koetshuis gedeeltelijk in gebruik als kantoor van Geldersch Landschap & Kasteelen. De hoofdverdieping is met meubels en kunstvoorwerpen uit het voormalig Brantsen-bezit aangekleed. Zie www.glk.nl/landschap-kastelen/kastelen/huis-zypendaal. Mk gratis.

 Ga voorbij het witte huis Casa-Bianca direct linksaf. Links aanhouden tot het eind van het pad bij een

bank. Nu rechtsaf en na 30 m op de kruising rechtdoor langs akkerrand. Eerste pad links negeren, verder langs akkerrand. Na een stalen put linksaf. Op asfaltweg rechtsaf. (Drukke) Schelmseweg oversteken, rechtdoor Deelenseweg. Na 70 m linksaf langs een wit hek en 'Schaarsbergen'. Op viersprong rechtsaf, een dalend pad volgen. Op eerstvolgende kruising linksaf. Aan het eind rechtsaf. Blijf dit pad steeds rechtdoor volgen, zijwegen negeren en het bankje rechts van u houden. Op een zevensprong (nabij een volgende bank) het schuine pad links aanhouden, ruiterpad met parallelpad.

 Op voorrangsweg rechtsaf en na 20 m oversteken (Kemperbergerweg). Rechtdoor, Het Lage Erf. Voor een weiland rechts aanhouden. Aan het eind van de verharde weg linksaf (bord: Landgoed Warnsborn). Bij een boerderij komt u op een fietspad. Negeer op de kruising de naar rechts gaande aftak van het Veluwe Zwerfpad. Rechtdoor, de onverharde weg volgen met parallel fietspad. Eerste pad rechtsaf. Einde pad rechtsaf, u loopt een onverharde beukenlaan in. Na circa 240 m op een kruising linksaf. Aan het eind van het pad rechtsaf. Op splitsing links aanhouden. Op een kruising rechtdoor lopen. U heeft nu een vijver aan uw rechterhand.

⑤ **Landgoed Warnsborn**
Warnsborn heeft verschillende eigenaren gekend, waaronder het St. Agnietenklooster uit Arnhem en de Arnhemse burgemeester. In 1929 was het in bezit van een exploitatiemaatschappij, die er vermoedelijk villa's op wilde bouwen. De regering heeft hier met een meerderheid van één stem een stokje voor gestoken (min. Ruijs de Beerenbrouck). Het terrein is toen verkocht aan het Geldersch Landschap. In de oorlog is Huis Warnsborn (hotel) afgebrand en vervangen door een nieuw gebouw. Lichtenbeek en Vijverbeek waren oorspronkelijk één landgoed. Het werd doorsneden door de oude postweg richting Amsterdam. De naam Vijverbeek ontstond door de waterpartijen in dit gebied.

 Na een brug linksaf, langs de beek; aan uw linkerhand staat een picknicktafel. Zijpaden negeren. Na hotel Groot Warnsborn op kruising rechtsaf en direct een kruising oversteken. Na ruim 350 m buigt de weg naar rechts; ga hier rechtdoor langs een woning met schuren (links) met direct daarna een weiland (ook links). Aan het eind rechtsaf, een brede bochtige zandweg volgen.

 Neem het eerste pad linksaf. Voor een bruggetje rechtsaf. Aan uw linkerhand ligt een vijver. Aan het eind linksaf, zandweg (met weiland aan linkerhand). Op kruising rechtdoor. Bij een vijver rechts aanhouden. U loopt langs een witte woning via een grindweg. Aan het eind linksaf, asfaltweg. Op kruispunt met verkeerslichten de linker-oversteekplaats volgen en daarna rechtdoor over een asfaltfietspad langs de weg. Na circa 250 m linksaf door een klaphek. Op kruising rechtdoor, een onverharde stijgende weg volgen met eerst een flauwe bocht naar rechts en gelijk daarna een flauwe bocht naar links. Ga na een volgende flauwe bocht naar links rechtsaf, een (sparren)boslaan omhoog. Ga aan het eind linksaf en na 20 m rechtsaf. Aan het eind rechtsaf. Scherp linksaf, langs

bouwland aan linkerhand. Na circa 70 m, op driesprong met bank, schuin rechts. Aan het eind van het bouwland linksaf. Ga voor de begraafplaats rechtsaf.

6 Airborne Begraafplaats

Op deze erebegraafplaats liggen 1754 Britse, Poolse en Nederlandse militairen begraven, die sneuvelden tijdens de Slag om Arnhem, van september 1944 tot april 1945. De Slag maakte deel uit van de geallieerde operatie 'Market Garden'. Britse, Amerikaanse en Poolse luchtlandingstroepen moesten de bruggen over de rivieren bezetten, van de grens met België tot Arnhem aan toe. Ondertussen zouden grondtroepen via de Veluwe doorstoten naar het Ruhrgebied, het industriële hart van Duitsland. Naar verwachting zou daardoor de oorlog voor Kerstmis 1944 beëindigd worden. Maar de Duitse tegenstand bleek te sterk, en bovendien waren er communicatieproblemen. De operatie mislukte. Tijdens de oorlog werden veel bewoners verdreven uit hun huis. Bij thuiskomst, in juni 1945, wachtte hen een gebied vol veldgraven. Met vereende krachten voegden ze alle graven samen tot een groot ereveld: de Airborne Begraafplaats.

Het Airborne Museum (niet aan de route) geeft informatie over de Slag om Arnhem (Utrechtseweg 232, Oosterbeek, www.airbornemuseum.nl).

Volg de bocht naar links en naar rechts, langs een woning. Aan het eind oversteken en rechtsaf, een pad langs een asfaltweg evenwijdig aan het spoor. Ga linksaf, de brug over het spoor over. Hier, bij station Oosterbeek, kan de route (na 10 km) worden afgebroken. Het is ook mogelijk om door te lopen naar station Wolfheze (nog 8 km). Net voor hotel Wolfheze is nog een inkortmogelijkheid (niet gemarkeerd). In dat geval is de route 2,5 km korter.

Ga bij station Oosterbeek (met de rug naar de uitgang gekeerd) rechtsaf en direct linksaf, Graaf van Rechterenweg. De bocht naar rechts volgen en daarna de lange rechte weg volgen (zijwegen negeren). Aan het eind van de Graaf van Rechterenweg kruist u de Valkenburglaan. Ga rechtdoor over de halfverharde weg, langs bordje 'Bilderbergbossen'.

Op drie volgende kruisingen steeds rechtdoor lopen tot aan de rand van een heideveld. Daar schuin rechtsaf langs rand van de heide. U passeert een drinkpoel (rechts). Einde pad, bij bank, rechtsaf. Aan het eind van dit pad linksaf, een beukenlaan. Asfaltweg kruisen en rechtdoor langs hek.

Eerste pad linksaf, ruiterroute volgen omhoog door het bos. Waar het ruiterspad de asfaltweg bijna raakt, gaat u scherp rechtsaf, langs bordje 'Natuurmonumenten Wolfheze', dalend pad. Eerste pad linksaf. Op splitsing rechts aanhouden met (meestal droge) beek aan rechterhand. Pad volgen en afslag naar vlonder (rechts) negeren. Op een plek waar twee vlonders liggen, steekt u de rechter vlonder over. Aan het eind bocht naar links volgen, vlonder negeren. Bij een hekwerk links aanhouden. Hier is het mogelijk om de route in te korten.

□ **Inkortmogelijkheid** (2,5 km korter): bij omgevallen 'duizendjarige den' achter een houten afrastering, rechtsaf, bospad. Op driesprong links aanhouden. Op volgende driesprong met bank (links) en natuurstenen grenspaal (rechts), even goed opletten: ga hier schuin links (het linker pad dus negeren). Het pad daalt. Loop door de tunnel en neem het eerste graspad rechts. Het graspad gaat over in een stijgend asfaltpad. Ga linksaf het viaduct over de A50 over. Rechtsaf, Balijeweg. Nu bent u weer op de route, vervolg de routebeschrijving bij *, zie laatste alinea van deze routebeschrijving.

■ Bij het parkeerterrein van het hotel linksaf, asfaltweg op. Bij 'Tennisbaan' linksaf, klinkerweg. Een asfaltweg kruisen en een bordje 'Natuurmonumenten Wolfheze' passeren. Op een splitsing rechts aanhouden, bospad. Op viersprong rechtsaf, een dalend pad. Volg het pad met een bocht naar rechts. Op een driesprong bij een zwerfkei links aanhouden. Voor een bruggetje linksaf.

7 Wodanseiken en de Wolfhezerbeek

De 450 jaar oude Wodanseiken van Wolfheze zijn uniek in ons land. De naam werd rond 1850 bedacht door de Oosterbeekse School van landschapsschilders, waartoe onder andere Mauve en Mesdag behoorden. Deze schilders hadden een romantische kijk op het landschap. Ze legden de omgeving van Wolfheze met grillig gevormde eiken langs de Wolfhezer Beek en de omringende heide vaak op het doek vast.

De Wolfhezerbeek is een sprengenbeek: een met de hand gegraven beek. Langs de Wolfhezer- en Heelsumse beek stonden door waterkracht aangedreven koren- en papiermolens. In de bloeitijd van de papierindustrie, rond 1735, draaiden er acht papiermolens langs de beek. Omdat sprengbeeken een bijzonder fenomeen in ons land zijn - zowel qua cultuur als natuur - werkt Natuurmonumenten aan het herstel en behoud van de beken. Onderweg is het kwelwater waarmee de beek wordt gevoed, goed te zien.

■ Steeds rechtdoor lopen met de (droge) beek aan uw rechterhand en een beboste helling aan de linkerhand.

8 Het Kousenhuisje

Op de plek van het 'Kousenhuisje' stond in 1756 al een boerderij, waarvan de naam verwees naar de kousen van de psychiatrische inrichting Wolfheze die werden gewassen in de Wolfhezerbeek. In 1988 is de oude boerderij afgebrand en vervangen door de huidige woning.

■ Op kruising (bij woning) rechtdoor. U komt op opener terrein met hoge wal (links) en beek (rechts). Einde pad rechtsaf, een bruggetje en vlonder over. Direct na de vlonder linksaf. Volg het pad linksaf en ga weer een vlonder over. Nu heeft u de beek aan de linkerhand. Nog twee vlonders over. Na een volgende vlonder rechtsaf. U heeft nu bouwland aan de linkerhand. Rechtdoor, weer een vlonder over. Bij een zwerfkei het pad naar rechts volgen. Het bospad wordt een grasweg over de heide. Een klaphek passeren en vervolgens op splitsing met smal pad naar links, rechts aanhouden.

Na 130 m linksaf, een pad volgen richting snelweg. Linksaf via trapje het ecoduct op. Pad langs de muur volgen. Na het verlaten van het ecoduct het pad naar rechts volgen.

9 Ecoduct Wolfhezerheide en Laag Wolfheze

Het ecoduct is aangelegd om de versnippering te compenseren die ontstond door de aanleg van de A50 in 1973. Dankzij het ecoduct is het leefgebied van reptielen en amfibieën (kikkers en slangen) vergroot. In 2012 is er ook een wandelverbinding over het ecoduct gerealiseerd, zodat nu ook groot wild als reeën, herten en wilde zwijnen zich vrijer kan verplaatsen.

Laag Wolfheze kent een grote natuurlijke variatie: oude loofbomen, heide, beken en voormalige landbouwgronden. Dat levert een rijke flora en fauna op. Er leven zes reptielsoorten, waaronder de ringslang en de gladde slang. Kijk eens goed naar het talud langs het wandelpad; de kans is groot dat er reptielen liggen te zonnebaden. Ze verblijven graag op zulke open, zonnige plekken.

Grafheuvels tonen aan dat hier al duizenden jaren voor Christus mensen woonden. Maar ook eeuwenoude karrensporen, wegen en verdedigingswallen verwijzen naar menselijke activiteit in vroeger tijden.

Op een viersprong linksaf en vervolgens op een driesprong rechts aanhouden. Waar het 'Klompepad' naar links gaat, loopt u rechtdoor. Op een viersprong rechtsaf. U passeert een monumentale oude eik (aan linkerhand). Aan het eind links aanhouden en direct schuin rechtsaf. Asfaltweg schuin oversteken. Daarna linksaf; neem het linker pad van twee parallelle paden. Op een driesprong rechts aanhouden. Op splitsing schuin linksaf. Op een driesprong van bospaden linksaf. Ga op de asfaltweg rechtsaf, Balijeweg. Op de kruising rechtdoor, Balijeweg vervolgen.

* Waar de weg een bocht naar links maakt, gaat u rechtdoor, een fietspad op. Eerste pad linksaf, een boslaan volgen. Aan het eind van deze laan linksaf, een fietspad op dat overgaat in een asfaltweggetje. Rechts ligt station Wolfheze.

Genoten?

Schrijf een review!

www.wandelnet.nl/traject/warnsborn-ns-route

Alle gegevens in deze beschrijving en op de routekaart gelden onder voorbehoud van wijzigingen en eventuele drukfouten. De route en de beschrijving van deze NS-wandeling werden met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Wandelnet en NS aanvaarden echter geen verantwoordelijkheid voor schade die wandelaars op enigerlei wijze zouden kunnen ondervinden door gebruik te maken van deze routebeschrijving en/of kaart of door het wandelen van de route. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, publicatie op internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wandelnet.